

paedologisch laboratorium, maar ziet er uit als een studeerkamer, te meer daar een uitgebreide verzameling periodieke werken, die in verschillende landen verschijnen op het gebied van opvoedkunde, zielkunde en schoolhygiëne de voornaamste hulpmiddelen zijn. Toch ziet men ook eenige toestelletjes, die voor het bepalen van verschillende maten noodig zijn, zooals BROCA's meettoestel, dynamometers, aesthesiometers, enz.

Maar de paedoloog, die hier resideert is ook chemicus en heeft zich in het sousterrein een werkelijk laboratorium ingericht met chemicaliën, maatglazen, gasbranders en thermometers. Hij kan de waarnemingen, die hij wil verrichten, zeer uitbreiden of degelijk voorbereiden, door gebruik te maken van methoden, waarbij physische en chemische hulpmiddelen noodzakelijk zijn, gelijk in het physiologisch laboratorium dagelijks het geval is. Zuivere chemische bepalingen, zooals voorkomen bij het onderzoek naar het koolzuurgehalte der lucht in schoollokalen, kunnen hier ook plaats vinden.

Van zijn laboratorium uit voert Prof. SCHUYTEN briefwisseling met allen, die zich op het gebied der schoolhygiëne bewegen, in de eerste plaats met de vaste buitenlandsche correspondenten, door het gemeentebestuur benoemd, als Dr. BINET te Parijs, Dr. BÜRGERSTEIN te Weenen, Prof. EBBINGHAUS te Breslau en Dr. SCHMID-MONNARD te Halle, wel bekende namen. Hij geeft er adviezen en inlichtingen, wanneer schoolartsen of onderwijzers hem die vragen, hij stelt de werken der bibliotheek ter hunner beschikking en hij bewerkt er het stedelijk paedologisch jaarboek, dat behalve de resultaten van zijn waarnemingen een beredeneerde bibliographie bevat op het gebied der schoolhygiëne, in den ruimsten zin genomen.

Zoo dringt de laatste te Antwerpen gemakkelijk door tot allen, wier streven het is, haar te bevorderen en haar toepassingen te helpen uitvoeren in het belang van de schoolkinderen.

Een groot voordeel van dit stelsel schijnt mij de verdeeling van arbeid tusschen den wetenschappelijken paedoloog, ten tweede de eigenlijke schoolartsen, die als practici ziekten hebben te constateeren en als hygiënisten hebben te waken voor de gezondheid der individuen, en ten derde de onderwijzers, die met de dagelijksche zorg en waarneming der kinderen zijn belast en wier belangstelling voor de hygiëne voortdurend wordt opgewekt.

J. M. BAART DE LA FAILLE.

INGEZONDEN.

Aan Dr. HAENTJENS, arts te Putten.

Geachte Collega!

Reeds meermalen hebt Gij in referaten de beteekenis van de hooge berglucht of van andere klimaten voor de behandeling der longtuberculose ontkend met een beslistheid, die bij U groote kennis zou doen veronderstellen van climatotherapie. Voor uwe meening heb ik eerbied, al vermoed ik, dat uwe

uitingen daaromtrent alleen geloof hebben gevonden en zullen vinden bij hen die geen studie gemaakt hebben van climatotherapie of die de grenzen van ons land nooit overschreden hebben.

In uw referaat van FISCHER'S Schwindsucht in het laatste nummer van het *Tijdschrift* zoekt Gij weer de gelegenheid eens tegen de „Kurorte” en het hooggebergte op te treden en dit op een wijze, die ik meen niet zonder korte tegenspraak te mogen laten voorbijgaan. Immers uwe bewering, dat de vrije pensions en open Kurorte het meest de verspreiding der tuberculose in de hand werken, is, voorzeker in haar algemeenheid, onjuist. Kunt Gij bewijzen, wat Gij zegt, en moogt Gij, als wetenschappelijk man, zoo maar een dergelijke meening publiceeren en nog wel zóó apodictisch? Verleden jaar nog, heb ik door publicatie van eenige cijfers aangetoond, dat die verspreiding van tuberculose in Davos niet, of juister gezegd, zeker niet meer dan elders, plaats vindt. Ook uwe verklaring, dat men in de Kurorte niet veel meer doet, dan uitbundige pret maken is onjuist en doet mij vermoeden, dat Gij de voornaamste Kurorte niet van nabij kent.

Reeds in 1897, dus eenige jaren vóórdat uwe inrichting geopend werd, schreef ik in het *Med. Weekblad* in een artikel over de indicaties bij longtuberculose, dat de behandeling van borstpatiënten in Holland in vele gevallen zeer aan te bevelen is. Deze meening heb ik nog. Gij zult dus thans, hoop ik, in dit schrijven niet zien een aanval op die behandeling of nog minder op uw sanatorium, dat ik gaarne geloof zeer goed, ja uitstekend te zijn. Ik geloof niet aan de almacht van eenig klimaat, al acht ik het ontkennen van klimaatsinvloeden bij longtuberculose absoluut onjuist en het dusdanig negeeren van climatotherapie wetenschappelijk niet te verdedigen.

Maar ik wilde U alleen verzoeken met uwe uitspraken minder aanvallend op te treden en iets meer op het U bekende terrein te blijven, want waarlijk, de phthiseo-therapie en climatologie zijn immers niet zóó eenvoudig, dat zij met een paar groote woorden of besliste verklaringen kunnen worden afgemaakt!

Geloof mij intusschen hoogachtend

Davos-Platz, 23 December 1901.

Uw dienstw. collega
H. J. A. VAN VOORVELD.

ABNORMALE BEWEGELIJKHEID DER VOETBEENDEREN.

Bij de ziektegeschiedenissen van drie collega's door den Heer M. JAGERINK in het vorige nummer van dit *Tijdschrift* (blz. 1425) medegedeeld, kan ik de mijne als vierde voegen. Ik kreeg geringe pijn in den rechtervoet, een eeltplek onder het capitulum van het *tweede* metatarsale en ben toen, geheel overeenkomstig de gegeven beschrijving, op den lateralen voetrand gaan loopen; daardoor kreeg ik pijnen in de kuitspieren, vooral aan den lateralen kant, en ten slotte ook een spoor pijn in de heupstreek, die ik voor begin van ischias hield. Dit alles verdween bij het dragen van een uit leder vervaardigd platvoetzooltje.